Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 9

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 274 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.(,PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G‘afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar 21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich

Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari 24
Abdullayev Farxod Ozodovich

Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari 35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna

Bevosita soliqlar ma’muriyatchiligi 41
Idirisov Alisher Otajonovich

Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari 46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich

Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili 53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich

Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi 60
Shaislamova Nargiza Kabilovna

Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning o‘ziga xos xususiyatlari 67
Asrorov Azizbek Isomiddin o‘g‘li

The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy 74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna

O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi 79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich

Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnolgiyalardan foydalanishning nazariy asoslari 87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich

Международный опыт стимулирования инновационной деятельности 93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна

How does foreign direct investment promote economic growth? 98
O‘tkirova Bonu Azamat kizi

Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi 102
Umarov Abduvaxob Tursunovich

Technological Innovations of Electronic Payment Systems 107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich

Ta’lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o‘rni va ahamiyati 115
Imomov Xolmurod Norqul o‘g‘li

O‘zbekiston iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili 119
Maksudov Abdumalik Xodievich

Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish 124
G‘ofurov Temur Baxrom o‘g‘li

Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi 129
Turg‘unov Muxriddin Mo‘ydinjon o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari ... 133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li

Davlat budjetining soliqli daromadlari tahlili ... 139
Abduraimova Nigora Radjabovna

Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon ... 143
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich

O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida) ... 151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich

Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области ... 156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи

Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari ... 161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova

Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari ... 167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan

Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish ... 173
Sherxon Tuychiyev

Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari ... 177
Ergashev Jahongir Baxodirovich

Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari ... 180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiev Hasan Abdigapparovich

Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari ... 184
Azizova Zilola Lochin qizi

Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliylashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari ... 191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich

Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni ... 200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi

Анализ прибыли агропромышленности ... 204
Гафурова Азизахон Фатиховна

Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach ... 209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloyevna

An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries ... 213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli

Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli ... 216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich

Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса ... 221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич

Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi ... 225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich

Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari ... 230
Mirzayev Kobil Nosirjonovich

Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari ... 236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich

Innovasion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari ... 242
Zarina Ashurova

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Social media marketing strategies for small businesses.......247
Mannonov Shahzod Istam ugli

Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo‘llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o‘zaro ta’siri.......250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich

Neft-gaz, yoqilg‘i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to‘lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari.......258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich

Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении.......266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли

TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING RIVOJLANISHIDA XORIJ TAJRIBASINING O'RNI VA AHAMIYATI

Imomov Xolmurod Norqul o'g'li
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim xizmatlarning rivojlanish bosqichlari, uning holati va tendensiyalari, ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishi, xorij tajribalaridan foydalanish asosida sohani rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim xizmatlari, davlat-xususiy sheriklik munosabatlari, katta yettilik davlatlari tajribasi, xizmat ko'rsatish.

Abstract: In this article, the stages of development of educational services, their status and trends, the role and importance of foreign experience in the development of public-private partnership in the field of educational services, proposals and recommendations for the development of the field based on the use of foreign experiences have been developed by the author.

Key words: educational services, public-private partnership, experience of G7 countries, service delivery.

Аннотация: В данной статье рассмотрены этапы развития образовательных услуг, их состояние и тенденции, роль и значение зарубежного опыта в развитии государственно-частного партнерства в сфере образовательных услуг, предложения и рекомендации по развитию сферы на основе с использованием зарубежного опыта разработаны автором.

Ключевые слова: образовательные услуги, государственно-частное партнерство, опыт стран "Большой семерки", предоставление услуг.

KIRISH

Barcha iqtisodiy tizimlarda davlat va bozor tizimi o'ziga xos ahamiyat kasb etib, har biri mustaqil amal qiladi. Shu bilan birga, turli iqtisodiy tizimlar bir-biridan iqtisodiyotni boshqarish va tartibga solishda davlat roliga ham alohida e'tibor qaratadi. Milliy iqtisodiyotning samaradorligiga ko'plab omillar ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, uning darajasi ko'p jihatdan iqtisodiyotdagi davlatning tutgan roliga bog'liq. Bozor iqtisodiyotidagi kamchiliklar va daromadlar tengsizligining mavjud bo'lish riski ijtimoiy hayotning ko'plab sohalarida davlat rolini ahamiyatli qilib qo'yadi. Biroq innovatsion iqtisodiyot sharoitida sifatli ta'lim xizmatlarini taqdim etishning zarurati bu borada davlat boshqaruvining maqsadli dasturlarini amalga oshirish va bir qator vazifalarni bajarishni talab qiladi. Bunda davlat va xususiy sektor manfaatlarining o'zaro uyg'unligini ta'minlash va ularning imkoniyatlaridan samarali foydalanish ta'lim samaradorligiga erishish va yuqori darajada ta'lim xizmatlarini ko'rsatishda muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jahon tajribasidan ma'lumki, DXShning samarali va ijobiy natija berishi bevosita quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

1. Iqtisodiy tenglik va mas'uliyat. Uning mohiyati shundan iboratki, DXShning barcha ishtirokchilari masalalarni hal qilish va maqsadlarga erishishning optimal variantlarini aniqlashda teng huquqqa ega bo'ladi. Har bir ishtirokchi o'z majburiyatlari bo'yicha jamiyat oldida to'liq mas'ul bo'lishi kerak.

2. Loyihaning barcha ishtirokchilari manfaatlarini har tomonlama hisobga olish.

3. Selektivlik. Barcha resurslar va ularning manbalari davlat va xususiy tadbirkorlik o‘rtasidagi sheriklik asosida mamlakat iqtisodiy rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlarida jamlanishi lozim. Resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishning eng muhim mezoni sinergik samaraga erishish hisoblanadi.

4. Strategik maqsadni aniqlash iqtisodiyot tarmoqlarini bosqichma-bosqich hamda izchillik bilan rivojlantirishga yo‘naltirilish zarur.

Ma’lumki, rivojlangan mamlakatlarda ta’lim sohasida DXSh loyihalarini tashkil etish bo‘yicha ko‘plab misollarni keltirish mumkin. Jahonning ma’lum bir mamlakatlari DXSh imkoniyatlarini yetarlicha to‘liq baholagan bo‘lib, aksariyat davlatlarda DXShning rivojlanish xususiyatlarini tadqiq etish, uni realizatsiya qilish va takomillashtirish bo‘yicha xalqaro institutlar faoliyat olib bormoqdalar. Bularga quyidagilar kiradi:

- YYevropa Davlat-xususiy sherikligi ekspertiza markazi (European PPP Expertise Centre) [1];
- AQSh Davlat-xususiy sheriklik bo‘yicha milliy kengash (The National Council for Public-Private Partnerships).

Shu bilan birga, xalqaro miqyosda ham, alohida hududlar darajasida ham tadbirkorlikni rivojlantirish bilan shug‘ullanadigan ko‘plab rivojlanish institutlari mavjud. Bunda ular DXShni rivojlantirish muammolariga katta e’tibor berishadi. Dunyodagi eng yirik xalqaro rivojlanish institutlari quyidagilardir:

- Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki (XTTB, IBRD);
- YYevropa tiklanish va taraqqiyot banki (ETTB, EBRD);
- Islom taraqqiyot banki (ITB, ISDB);
- Xalqaro taraqqiyot assotsiatsiyasi (XTA, IDA) va boshqalar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ta’lim xizmatlari bozorida davlat-xususiy sherikligini rivojlantirishning nazariy yondashuvlarini o‘rganish maqsadida mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning ilmiy tadqiqotlari, ilmiy adabiyotlar, davriy nashrlarning tahliliga tayanildi. Maqolada tavsiflovchi usullardan foydalanildi hamda ilmiy ekspeditsiya amalga oshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bozor iqtisodiyoti mexanizmiga asoslangan milliy iqtisodiyotlar darajasida ko‘pchilik davlatlarning rivojlanishi bo‘yicha turli yo‘nalishlardagi institutlari ham yaratilgan va faoliyat yuritmoqdalar. Bularga:

- Hindiston industrial taraqqiyot banki (IDBI);
- Xitoy taraqqiyot banki (CDB);
- Germaniya taraqqiyot banki (KfW);
- Xorijiy xususiy investitsiyalar korporatsiyasi (OPIC) va boshqalar.

Bunday tuzilmalarning asosiy sa’y-harakatlari transport, maxsus va energetika mashinasozligi sohasidagi loyihalarni qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan. Shu bilan birga, ta’lim sohasidagi loyihalarga alohida e’tibor qaratilmoqda. Katta yettilik davlatlarida ta’lim sohasiga ajratilgan mablag‘lar rivojlanayotgan davlatlarga nisbatan ta’limga ajratilgan loyihalarni moliyalashtirishga ko‘proq e’tibor qaratilgan [2].

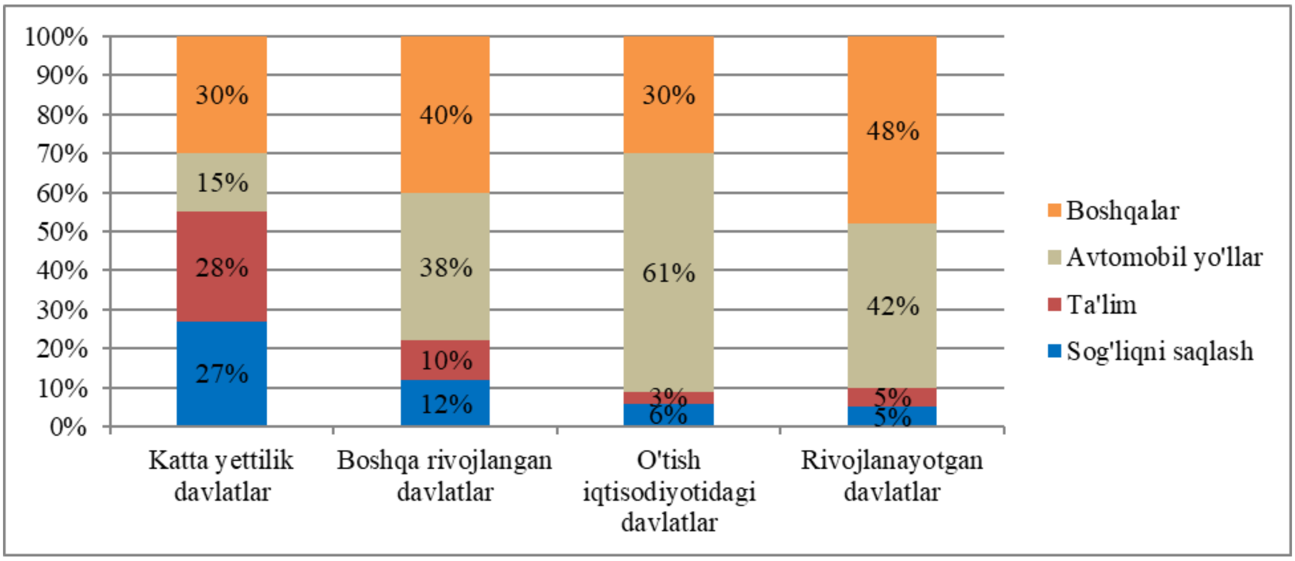

1-rasm. Turli xil iqtisodiy rivojlanish darajasiga ega mamlakatlarda DXSh loyihalarining soha va tarmoq tarkibi [3].

Jahon tajribasi shuni koʻrsatadiki, davlat qanchalik rivojlangan boʻlsa, DXSh loyihalari tarkibida ijtimoiy yoʻnaltirilgan sohalar shunchalik muhim hisoblanadi.

Ijtimoiy himoya darajasi kam rivojlangan, umr koʻrish davomiyligi past, infratuzilmasi sust rivojlangan mamlakatlarda esa asosiy e'tibor yoʻl qurilishi, elektr energetikasi va boshqa sohalardagi loyihalarga qaratiladi.

DXShning rivojlanishi, uning kelajakdagi taqdiri koʻp jihatdan ishtirokchilar tomonidan qoʻyilgan maqsadlarning realligi, prognozlarning toʻgʻriligi va davlatning bunday sheriklik mexanizmlarini ishlab chiqish istagiga bogʻliq.

1-jadvaldagi tahliliy ma'lumotlarining miqdoriy jihatdan taqqoslanishiga nazar solsak, jahonning rivojlangan mamlakatlarida sogʻliqni saqlashga yoʻnaltirilgan loyihalar soni boshqa tarmoqlarga nisbatan ustunlik qiladi. Keyingi oʻrinda ta'lim sohasi egallaydi. Shuningdek, Buyuk Britaniya va Germaniyada ta'limga qaratilgan loyihalar soni ham yuqori koʻrsatkichga ega.

1-jadval. Rivojlangan mamlakatlarda DXSh loyihalaridan foydalanish boʻyicha asosiy koʻrsatkichlar [4].

Davlatlar	DXSh loyihalarini realizatsiya qilish										Jami
	Avtoyoʻllar	Sogʻliqni saqlash	Ta'lim	Koʻpriklar va tunellar	Aeroportlar	Yengil metro	Temir yoʻllar	UJKX	Chiqindilarni qayta ishlash	Ijtimoiy uylar	
AQSh	32			2		1					34
Buyuk Britaniya	12	123	113			9	3		19	22	301
Germaniya	10	3	24				1	1			39
Italiya	23	32		5		12	1		4		77
Kanada	10	14	1	3		1	1				30
Fransiya	5	12		3		2	1				23
Yaponiya								1			1
Jami	92	184	138	13	0	25	7	2	23	22	505

Shunday ekan, tahlil natijalariga koʻra, qayd etish zarurki, umumiy holatda DXSh predmeti sifatida aniq loyihalarni bajarish boʻyicha davlat va xususiy sektor oʻrtasida yuzaga keladigan oʻzaro munosabat qaraladi.

Buyuk Britaniyada DXSh tizimining ahamiyati tegishli shartnomalarni tuzish masalalarida davlat yoki vakolatli organlarning faoliyatni cheklash yuzasidan muvofiq qonunchilik amalda mavjud emas. Munitsipalitetlar uchun 1997-yilda “Mahalliy hokimiyat organlari uchun shartnomalar toʻgʻrisida”gi Qonun qabul qilinib, ularga DXSh loyihalarini toʻgʻridan toʻgʻri amalga oshirish huquqini beradi. Aynan shuning uchun davlat institutlari va xususiy kompaniyalar Buyuk Britaniya DXSh tizimi va boshqa ixtisoslashgan institutlarga javob beradigan moliya vazirligining vakolatli boʻlimlari tomonidan ishlab chiqilgan namunaviy loyihalardan foydalanadilar [5].

Ta'kidlash kerakki, jahonning aksariyat mamlakatlarida iqtisodiy rivojlanishning yuqori sur'atlarini saqlab qolish va qoʻllab-quvvatlash uchun ta'lim tizimi alohida oʻringa ega.

Shunday ekan, xaqaro tajribalarga asoslanadigan boʻlsak, keyingi oʻn yillikda davlat mulkini boshqarish samaradorligini oshirish va iqtisodiy oʻsishga erishish uchun zaxiralarni mobilizatsiya qilish va resurs bazani kengaytirishning asosiy mexanizmlaridan biri sifatida DXSh hisoblanadi. Bunday hamkorlik jahon xoʻjaligidagi yangi hodisadir.

Jahon xoʻjaligida davlat va biznesning oʻzaro munosabatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi bir qator omillar mavjud:

1. DXSh davlat va biznesning oʻzaro munosabatlarini rivojlantirishni nazarda tutuvchi aralash iqtisodiyotning mexanizmlaridan biri hisoblanadi.

2. DXSh davlat va mahalliy hokimiyat organlarining mulki boʻlgan sohalar va tarmoqlarda takror ishlash jarayonlariga xususiy sektor resurslarini jalb qilishni nazarda tutadi.

3. Aniq loyihalar doirasida davlat va biznes kuchi hamda resurslarini birlashtirish ularning qoʻshimcha raqobat ustunligi hisoblanadi. Xususiy tadbirkorlik davlat institutlari bilan taqqoslaganda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun texnik-texnologik yaxshilanishga intilish, yangiliklarni oʻzlashtirish, qaror qabul qilish tezligi hamda yuqori mobillikka egadir. Davlat barqaror me'yoriy-huquqiy bazani yaratish, fuqarolik jamiyati munosabatlari boʻyicha tashkiliy tadbirlarni oʻtkazish yoʻli bilan DXSh loyihalarini eng muvaffaqiyatli realizatsiya qilishni ta'minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hozirgi vaqtda shartnomaviy DXShlari ta'lim sohasida eng ommalashib bormoqda. Uning turli mamlakatlarda joriy qilinishi quyida keltirilgan bo'lib, O'zbekistonda xorijiy mamlakatlarning DXSh mexanizmi bo'yicha tajribalaridan foydalanish ushbu yo'nalishdagi faoliyat samaradorligini oshirishda muhim ahmiyatga ega:

1. Ta'lim xizmatlari. Turli mamlakatlar tajribasini tahlil qilish DXShning ushbu sohadagi asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat degan xulosaga kelish imkonini beradi:

ta'lim xizmatlarining sifati oshishi;

aholining barcha qatlamlari uchun ta'lim olish imkoniyatining oshishi;

ta'lim olayotganlar sonining oshishi.

DXSh davlat va biznesning turli tashkiliy-huquqiy shakllar va kelishuvlar orqali amalga oshiriladigan, ijtimoiy ahamiyatga molik maqsadlarga erishishga qaratilgan, risklarni taqsimlash hamda barcha ishtirokchilar uchun teng huquq va majburiyatlarni nazarda tutuvchi o'zaro manfaatli hamkorlik mexanizmidir.

Maqsadlarning mohiyatini inobatga olgan holda, ushbu sohadagi DXSh loyihalari chuqur ijtimoiy yo'nalishga ega bo'lib, xususiy ta'lim muassasalarini jalb qilish orqali aholining ijtimoiy jihatdan nochor qatlamlariga ta'lim olish imkoniyatini ta'minlab, deyarli to'liq davlat tomonidan moliyalashtirilishi mumkin.

Shuni ham ta'kidlash kerakki, shartnomaviy DXShning ushbu turi, asosan, aholining ijtimoiy jihatdan kam ta'minlangan qatlamlarini o'qitish imkoniyatlarini ta'minlash uchun har xil turdagi stipendiyalar, vaucherlar va subsidiyalar bilan ifodalanadi. Xususan, Italiya, Vengriya, Koreya, Mavritaniya, Daniya, Chexiya, Gollandiya va boshqa mamlakatlarda bunday dasturlardan foydalaniladi.

2. Qo'shimcha va tegishli xizmatlar. Shartnomaviy DXShning ushbu turi, asosan, quyidagilarga qaratilgan:

ta'lim sifatini oshirish;

ta'lim samaradorligini oshirish;

texnik va axborot bazasini takomillashtirish.

3. Operatsion boshqaruv. Shartnomaviy DXShning ushbu turi quyidagi maqsadlarga erishishga qaratilgan:

ta'lim sifatini oshirish;

ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligi va shaffofligini oshirish;

innovatsion ishlanmalarni joriy etish;

kam ta'minlangan qatlamlarga sifatli ta'lim berish.

4. Infratuzilma xizmatlari. Ushbu turdagi DXShning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

ta'lim muassasalari infratuzilmasini takomillashtirish;

kommunal xizmatlarni boshqarish samaradorligini oshirish;

autsorsing va lizingning shaffof sxemalarini yaratish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. http://www. eib. org/epec/
2. Андрианов В.Д. Институты развития и их роль в реализации проектов государственно-частного партнерства. URL: http://www.pppinrussia.ru/userfiles/upload/files/events/kafedra_2011/12.pdf.
3. Лохтина Л.К., Батуев Э.Д. Понятие и сущность государственно-частного партнерства. URL: http://vestnik.mednet.Ru
4. https://www.researchgate.net/publication/313412685_Analiz_mirovogo_opyta_primenenia_mehanizma_gosu-darstvenno-castnogo_partnerstva
5. О системе государственно-частного партнерства в Великобритании [Электронный ресурс] // Интернет-портал "Государственно-частное партнерство в России". 2009 году.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.